

**ČESKO-IRSKÉ KULTURNÍ STYKY
V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ**

Daniel Samek

Prague
Centre for Irish Studies
Charles University
2009

Copyright © Daniel Řehák-Samek, 2009

Published by Centre for Irish Studies, Charles University, Prague
Centre for Irish Studies, Department of Anglophone Literatures and Cultures, Faculty of
Arts, Charles University, Nám. J. Palacha 2, 116 38 Prague 1, Czech Republic
http://ualk.ff.cuni.cz/irish_studies

All rights reserved. This book is copyright under international copyright conventions. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission from the copyright holders. Requests to publish work from this book should be directed to the publishers.

An abbreviated early version of the Czech text appeared as an article in *Souvislosti* 19.3 (2008). Cover image: Czechoslovak Honorary Consul Karel Košťál with his wife Ludmila in front of the Dublin Consulate building during World War II (Archive of the Czech Ministry of Foreign Affairs).

Typeset by Ondřej Pilný.

Not for resale.

The present study was supported from a grant awarded by the Department of Foreign Affairs, Ireland to the Centre for Irish Studies, Charles University, Prague, and from a grant of the Czech national grant agency GAČR 405/06/0239 “Srovnávací výzkum keltských kultur ve středověku a novověku.”

The author wishes to express his sincere gratitude to Věra Čapková, Frederick O’Callaghan, Ian Devine and Ondřej Pilný; without their generous assistance and support, this project would not have been accomplished.

ISBN 978-80-254-4263-0

ČESKO-IRSKÉ KULTURNÍ STYKY V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ

Zatímco devatenácté století znamenalo pro česko-irské vztahy především uvedení irského tématu do českého prostředí, interpretaci irského politického programu pro účely českých národovců a první české návštěvy v Irsku (Václav Petřů, Jiří Guth Jarkovský), století dvacáté přineslo větší vyváženost ve vzájemných vztazích, a to ve smyslu osobních kontaktů.¹ Na obou stranách se začala objevovat řada osobností, jejichž úvahy se vzájemně inspirovaly. Prvotním impulsem bylo sice stále dědictví devatenáctého století, totiž zhlížení sebe sama v zrcadle cizích politických snah, ale jelikož byly mnohé národní cíle dosaženy, byl otupen – alespoň to tak vypadalo – hrot radikálního nacionalismu, což napomohlo o něco sebevědomějšímu rozhledu po domácím i světovém poli. Oproti devatenáctému století se situace začala posunovat od českého obdivu k irské politice k irskému zájmu o české národní obrození, zvláště o český boj za jazykovou rovnoprávnost češtiny a němčiny.²

Rozkvět a obdiv

Nejdůležitějším impulsem ve vzájemných stycích v novém století se stal zájezd novinářů z předních britských listů do Rakouska-Uherska v červnu

¹ Daniel Řehák: Irsko jako téma a obraz v české literatuře 19. století, in: *Cizí, jiné, exotické v české kultuře 19. století*. Academia / KLP, Praha 2008, s. 156-167.

² Rev. Thomas A. Finlay: The Saving of a Nation's Language, in: *New Ireland Review* XVIII, 1902, No. 2, s. 65-72, October. Nebo též Charles Munro: The Prospects of the Irish Language Revival, in: *New Ireland Review* XVIII, 1902, No. 3, s. 160-165, November.

roku 1905. Tento výlet byl velmi dobře organizován – skupinu vedl dnes již pozapomenutý anglický „přítel Čechů“, historik a romanopisec James Baker (1847-1920), který se ve svých studiích a románech zaměřoval zvláště na české země. Jedním z cílů výpravy byla pochopitelně jubilejní výstava. Příjezdem vlaku s britskými žurnalisty do Prahy se začíná splétat několik českých a irských osudů. Mezi návštěvníky se totiž nalézali dva významní a vlivní Irové: hrabě Horace Plunkett (1854-1932), prezident dublinského tiskového fondu, a advokát a žurnalista Richard John Kelly (1860-1931), redaktor a spoluvlastník západoirského listu *The Tuam Herald*. Role průvodců skupiny se ujali dcera anglického konzula Wentwortha Forbese, režisér Národního divadla a překladatel Karel Mušek (1867-1924) a jeho manželka, Angličanka Alice Hillsteadová (1870-1957).³

Během prohlídky významných kulturních institucí a památníků Prahy i jiných českých měst došlo ke sblížení mezi Muškem a Kellym, který byl jako mnoho jiných unesen krásou Prahy, ale hlavně byl překvapen tím, že český národní živel zcela ovládl staroslavné „německé“ město.⁴ Navzdory tomu, že Kelly již o Čechách mnohé věděl, našel v realitě českých nápisů na pražských ulicích příklad pro hladomorem opožděné irské národní obrození a jednoznačný důkaz, že i téměř nemožné se dá uskutečnit, pokud je k dispozici odhodlání národních vůdců a dostatečné uvědomění lidu.⁵

Neočekávaným dovětkem této žurnalistické návštěvy bylo, že Kelly zaslal Muškovi obratem text hry *In the Shadow of the Glen* Johna Millingtona Syngea (1871-1909). Mušek ji vbrzku přeložil do češtiny a pod názvem *Ve stínu doliny* inscenoval ve Švandově divadle, čímž se stal prvním Syngeovým překladatelem, jehož dílo bylo na kontinentě uvedeno. Navíc hned následujícího roku odjel do západních oblastí Irska prostudovat zvyky a kroje lidí, aby jeho chystaná inscenace hry v Národním divadle byla co nejpresvědčivější i výpravou.⁶ Při této příležitosti se osobně setkal s autorem

³ Karel Mušek: Z návštěvy Angličanů, in: *Národní listy* XLV, 1905, č. 169, s. 1, 22. 6.

⁴ Je příznačné, že právě v roce 1905 opouští Prahu, která se pro Němce stávala kvůli Čechům stále více provinciální, spolu se svými rodiči zdejší rodák židovského původu, Julius Pokorny (1887-1970), budoucí světoznámý indoeuropeista, keltolog a znalec středověké irštiny. Viz Pól Ó Dochartaigh: *Julius Pokorny 1887-1970*, Four Courts Press, Dublin 2004, s. 19-24.

⁵ První Kellyho článek o Čechách vyšel ještě před jeho příjezdem do Čech. Viz Richard John Kelly: Bohemia and Ireland, in: *The Freeman's Journal* CXXXVIII, 1905, č. Special Edition, s. 7, July 1.

⁶ Syngeovy dopisy Muškovi viz *The Collected Letters of John Millington Synge*. Edited by Ann Saddlemyer. Clarendon Press, Oxford 1983, 1984. Volume I (1871-1907), s. 109, 158-159, 168-169, 174, 254.; Volume II (1907-1909), s. 73, 88, 184-185.

díla a s kruhem literátů při irském národním divadle Abbey Theatre. Výsledkem jeho návštěvy v zámku Coole Park u lady Augusty Gregory byly ovšem i skeptické úvahy o českých politických nárocích, neboť při jedné rozpravě s básníkem W.B. Yeatsem (1865-1939) a spisovatelem Edwardem Martynem (1859-1923) vyšlo najevo, že Češi už vlastně moc utiskovaní nejsou, jestliže mají zastoupení v parlamentě a dostávají od monarchie dotaci na Národní divadlo. Tady veškeré srovnávání s trudným irským osudem zcela končilo a Mušek si musel přiznat, že na české poměry skuhrá spíše ze setrvačnosti.⁷ Se Syngem podnikl Mušek pěší výlet po hrabství Wicklow, kde mu dramatik objasňoval původ některých námětů a motivů ve svých hrách.⁸

Druhá návštěva britských žurnalistů – téměř ve stejném složení – se konala roku 1908, opět u příležitosti jubilejní výstavy a navíc v atmosféře příprav na Slovanský sjezd. Richard John Kelly byl tentokrát jediný Ir ve skupině a po odjezdu domů napsal šéfredктору *Národních listů* děkovaný dopis plný vyšperkovaných lichotek na adresu českého národa.⁹ Nicméně Kelly neopěvoval Čechy pouze ze zdvořilosti, své lichotivé texty publikoval také v irských novinách a konal různé přednášky.¹⁰ Toto období u něj vyvrcholilo roku 1910, kdy napsal sérii článků do předního irského listu *The Leader*, v nichž srovnával národní obrození v Irsku a v Čechách – psal tu o tělovýchovném hnutí Sokol a také o návratu češtiny do kulturního dění.¹¹

Je pravděpodobné, že jedním z těch, kdo stáli v pozadí organizace obou návštěv britských žurnalistů, byl hrabě František Lützow (1849-1916), horlivý propagátor české historie a kultury v anglosaském jazykovém prostoru a autor obecně rozšířených knih *Bohemia – A Historical Sketch* (1896) nebo *History*

⁷ Karel Mušek: V zapadlém kraji – Črty z Erina, ostrova hoře, in: *Zvon* VII, 1907, č. 23, s. 362-365, 22. 2.; č. 24, s. 378-381, 1. 3.; č. 25, s. 388-392, 8. 3. Edward Martyn se podle textu zmínil, že byl před 18 lety, tj. koncem 80. let 19. století, v Praze.

⁸ Viz například Muškovu fotografii J.M. Syngea v Dargle Glenu. Maurice Bourgeois: *John Millington Synge and the Irish Theatre*. Constable and Company, London 1913, s. 15.

⁹ Richard John Kelly: Velectěný pane redaktore!, in: *Národní listy* XLVIII, 1908, č. 199, s. 7, 21. 7. Překladatel neuveden.

¹⁰ Richard John Kelly: Ireland and Bohemia, in: *Irish Ecclesiastical Record* XXI, 1907, s. 355-360, April. Viz též Anonym: Mr. R.J. Kelly, B L at the Matthew Hall, in: *The Tuam Herald* LXIX, 1907, č. 3588, s. 2, January 19.

¹¹ Richard John Kelly: Bohemia and Ireland, in: *The Leader* XXI, 1910, č. 9, s. 210-211, October 15.; R.J. Kelly: The Sokols of Bohemia, in: *The Leader* XXI, 1910, č. 12, s. 282-284, November 5.; R.J. Kelly: The Revival of the Bohemian Language, in: *The Leader* XXI, 1910, č. 20, s. 500-502, December 31.; XXI, 1911, č. 21, s. 523-524, January 7.

of Bohemian Literature (1899). Jelikož trávil každého půl roku v Anglii, není nijak zvláštní, že se roku 1909 objevil také v Dublinu, kde se setkal s předními učiteli země. Mimo jiné se sešel se slavným spisovatelem Georgem Moorem (1852-1933), přičemž jejich rozprava o možnostech obrody irského jazyka, kterou zaznamenal Georgův bratr Maurice (1854-1939), je další jímavou poctou českým národním snahám, neboť jsou zde chápány jako možný vzor pro boj o návrat irštiny do veřejného života.¹² Lützow musel v obdivné reakci irských kulturních činitelů cítit velké zadostiučinění své celoživotní práce a ve vlastním komentáři události to dal jasně najevo nepřímým vynášením sebe sama.¹³

Roku 1911 vyšel v Hynkově nakladatelství soubor převyprávění irských středověkých pověstí *Keltické báje* od Louey Chisholmové. Knihu přeložila evangelička Božena Šimková (1881-1958), která pobývala delší dobu v Irsku na studiích. Šimková je důležitou reprezentantkou evangelických studentů, kteří před první světovou válkou navštěvovali protestantské vysoké školy v Británii a v Irsku.¹⁴ Podobným počinem na poli převodu irských legend byl také trochu zvláštní soubor *Pohádky ze Zeleného ostrova*, který vydal roku 1913 Ivan Krahulík (1881-1966) pod pseudonymem Zachar. Titul se zdá vypovídat o obsahu poměrně jasně, ale jediná rozpoznatelná skladba irského obsahu je pohádka Jablko touhy. Téhož roku vyšel u A. Svěceného výbor z legendárního souboru bratří Grimmů *Irské pohádky o skřítcích*, v překladu Antonína Macka.¹⁵ Irská látka se začala prosazovat na zcela jiné platformě.

Jakkoli bylo v těchto letech česko-irských osobních kontaktů jen poskrovnu, za zmínku rozhodně stojí sňatek Eileen, sestry Jamese Joyce, s českým prokuristou terstské pobočky Živnostenské banky, Františkem Schaurkem, který se uskutečnil roku 1914. Podle tradované historiky Joyce na

¹² Maurice Moore: Bohemian and Irish – The Fight for a Language, in: *The Irish Independent* XIX, 1910, č. 104, s. 7, May 2.

¹³ František Lützow: Z irských dojmů, in: *Samostatnost* XIV, 1909/1910, č. 62, s. 331-332, 4. 6. 1909.

¹⁴ Mezi českými evangelíky, kteří studovali v Belfastu, je třeba jmenovat především tyto: Jan Drobny (1863-1952), Josef Souček (1864-1938), Jarolím Nešpor (1865-1939), Rudolf Medek (1884-1958), Ladislav Funda (*1889). V Tullamore studoval Jaroslav Ovečka (1882-1953). Viz Jan Toul: *Jubilejní kniha česko-bratrské evangelické rodiny*. Vlastním nákladem, České Budějovice 1931.

¹⁵ Sama kniha bratří Grimmů, v originále nazvaná *Irische Elfenmärchen*, byla jejich překladem irské sbírky Thomase Croftona Crokera *Fairy Legends and Traditions of the South of Ireland* (1825), k níž Grimmové doplnili obsáhlou a erudovanou úvodní statí.

svatbě své sestry nezapřel jazykového žertěře, když předvídal „plodné“ manželství na základě spojení jmen s významy „joyce/vejce“ a „šourek/pytlík“.¹⁶ Díky Schaurkovi, který byl nejprve jedním z Joyceových žáků v jazykových kurzech, se také dostalo několik českých slov a toponym do Joyceova monumentálního díla *Finnegans Wake*.¹⁷

Kvůli svým dopisům zasílaným sestře Eileen a Františku Schaurkovi, kteří byli po dobu války v Praze, se irský spisovatel dostal na začátku války do kartotéky českých velezrádců, kterou si vedla rakouská tajná policie. To bylo ovšem pouze díky pozoruhodnému přehmatu, protože tajní policisté nebyli schopni určit Joyceův původ, a patrně ani to, čím se vlastně zabývá.¹⁸ Styk s Františkem Schaurkem byl ostatně dobrým podkladem pro pozdější Joyceovu komunikaci s Adolfem Hoffmeisterem, jedním z překladatelů jeho *Anny Livie Plurabelly*.¹⁹ Po válce se Joyce – stejně jako manželé Schaurkovi – do Terstu vrátil a stýkal se tu hodně s představiteli židovské komunity, mezi nimiž nalezl předlohu pro Leopolda Blooma, hlavního hrdinu románu *Odysseus*, a to ve dvou osobách, v maďarském Židovi jménem Luis Blum a českém Židovi jménem Leopold Popper.²⁰

Irskou látkou se v Čechách před první světovou válkou seriózně zabýval mladý indoeuropeista a keltolog Josef Baudiš (1883-1933), který se k napsání jakéhokoli díla vždy připravoval velmi dlouho. Několikrát se však nechal vyprovokovat k okamžité reakci. Zásadním způsobem třeba ukončil vleklou polemiku nad prameny několika staroirských děl spisovatele Julia Zeyera, která se rozpoutala v *Českém časopise filologickém* roku 1912 mezi literárním historikem Václavem Schüllerem a romanistou Maxmiliánem Křepinským.²¹ Na doporučení předního znalce irštiny své doby Rudolfa Thurneysena podnikl již dříve několik studijních cest za živou irštinou, konkrétně do vesnice Corna Mana u Galway. Prázdninový výlet do Británie roku 1914 jej ovšem uvrhl do emigrace. Ta mu umožnila prohloubit své znalosti keltských jazyků, irštiny a

¹⁶ Richard Ellmann: *James Joyce*. Oxford University Press, New York 1965, s. 395-396.

¹⁷ Petr Škrabánek: *Night Joyce of a Thousand Tiers. Studies in Finnegans Wake*. Uspořádali Louis Armand a Ondřej Pilný. Litteraria Pragensia, Praha 2002.

¹⁸ Viz heslo James Joyce, in: *Album velezrádců (Velezrádné rejdy Čechů za hranicemi)*. S předmluvou Florianu Zapletal. Alois Hynek, Praha 1919, s. 100.

¹⁹ Adolf Hoffmeister: Osobnost James Joyce, in: *Rozpravy Aventina* VI, 1930/1931, č. 2, s. 13-14, 2. 10.; č. 3, s. 30-31, 9. 10.

²⁰ John McCourt: *The Years of Bloom. James Joyce in Trieste 1904-1920*. Lilliput Press, Dublin 2000, s. 226.

²¹ Josef Baudiš: K otázce pramenů Zeyerových, in: *Časopis pro moderní filologii* II, 1912, sv. 2, s. 114-117, 1. 3.; sv. 3, s. 203-207, 1. 5.

velštiny. Baudiš měl opravdu velké štěstí, neboť když byl po vyhlášení války spolu s manželkou zatčen a internován v zajateckém táboře, byl odtud vyreklamován na žádost *Royal Irish Academy* (Irské královské akademie). Pokud by se tak nestalo, skončil by možná v nechvalně proslulém koncentračním táboře na ostrově Man – samozřejmě bez možnosti studovat manskou gaelštinu. Díky svým irským přátelům tak mohl po celou dobu války rozvíjet své filologické zájmy a učinit tak z nuceného pobytu v Británii patrně nejplodnější období svého života. Hned první rok svého exilu vydal v irském časopise *Ériu* studii o vztahu irského hrdiny Cúchulainna a jeho soka Cúroie.²² Roku 1916 napsal do stejného časopisu o kultické tradici sídla irských velekrálů Temair (Tara).²³ Kromě keltské filologie se Baudiš věnoval také spolupráci s T.G. Masarykem a podílel se tak svou troškou na vytvoření samostatného Československa. Po získání samostatnosti byly však jeho zásluhy rychle zapomenuty, protože se do republiky nevrátil mezi prvními a nepokusil se ukořistit nějaký úřad. Baudiš – evidentně znechucen poměry – přijímá profesuru v Bratislavě, kde předčasně umírá začátkem třicátých let.²⁴

Samostatnost a autonomie

Rok, kdy skončila první světová válka, byl samozřejmě velkým předělem v životě obou národů. Český sen o autonomii se proměnil v samostatnost a irský sen o samostatnosti se měl záhy proměnit v autonomii. Irské volební plakáty strany *Sinn Féin* z roku 1918 hlásaly českou a slovenskou nezávislost jako vzor hned na několik způsobů: *The Czecho-Slovaks are to-day as free as the English... Be Men and vote for Freedom!* (Čechoslováci jsou dnes svobodní jako Angličané... Buďte muži a volte svobodu!) nebo *The Czecho-Slovaks are demanding Independence. Nobody is quite sure who the Czechoslovaks are. But the whole World knows who the Irish are and would wonder if that ancient Race did not demand Independence. Cannot you be as true to Ireland as the Czecho-Slovaks are to Czecho-Slovakia?* (Čechoslováci se dožadují nezávislosti. Nikdo přesně neví, kdo ti Čechoslováci jsou, ale celý svět ví, kdo jsou Irové, a byl by to div, kdyby tento starověký národ nežádal

²² Josef Baudiš: Cúroie and Cúchulinn, in: *Ériu* VII, 1914, s. 200-209.

²³ Josef Baudiš: On the Antiquity of the Kingship of Tara, in: *Ériu* VIII, 1916, s. 102-107.

²⁴ Václav Machek: *Josef Baudiš*. Česká akademie věd a umění, Praha 1948. Viz též Archiv MZV, osobní složka Josefa Baudiše.

nezávislost. Nemůžete být věrní Irsku, tak jako jsou Čechoslováci věrní Československu?).²⁵

Tradiční srovnání irské a české poroby však opětně probíhalo i na straně české. Jak ukazují dvě úvahy o irské politice vydané v druhé polovině roku 1918, které sepsal významný politolog Karel Hoch (1884-1962), volba tématu nebyla vůbec náhodná. Když Hoch ke konci svého článku v *Národu* hovoří o právech každé národní skupiny na zachování svého zvláštního rázu, na závěr napíše výmluvně: *Kdo čteš, rozuměj!* U druhého článku, který vyšel v *České revui*, je velmi zajímavé datum otištění, neboť třebaže byl nepochybně sepsán před vyhlášením samostatného československého státu, jeho vydání se uskutečnilo právě v těchto historických dnech.²⁶

Zvláštním komentářem k politickému nadšení roku 1918 bylo také to, jak věc nahlíželi čeští Němci, kteří provolávali – čerpající z tradičního evropského srovnání všech utlačovaných s Iry – zdar svobodnému Irsku se zřejmým úmyslem „provokace“ proti Čechům ujímajícím se vlády v zemi, což pro ně byla věc stejně neuvěřitelná jako nestavitelná. Situace v českých zemích se zkrátka obrátila a nadále měli roli utlačovatelů hrát zase Češi. A navíc, tato symbolická inverze z konce první světové války měla stát na počátku druhé světové války.²⁷ Těchto československo-německých problémů si byli Irové velmi dobře vědomi, a to na základě vlastních problémů s národy dlouhodobě usazenými v severní části země, které patřily k (bývalé) vládnoucí straně.²⁸

Od roku 1918 začal o Československu znovu intenzivně psát novinář a vlastník listu *The Tuam Herald* Richard John Kelly. Počet jeho článků o Československu byl tak velký, že se mu občas nedostávalo slov do názvů, které tvořily vždy rozličné kombinace několika málo pojmů. Kelly pokračoval v masivní propagaci Československa do roku 1922 a pak s přestávkami až do roku 1929, kdy už do konce jeho života nezbývalo mnoho času.

Na podzim roku 1919 napsal literární kritik a překladatel Artuš Černík (1900-1953) sérii článků o irské kultuře, které se postupně věnovaly bájesloví, folkloru, výtvarnému umění, literatuře a divadlu a jejichž východiskem bylo

²⁵ Zmiňované plakáty jsou uloženy ve fondu National Library of Ireland v Dublinu.

²⁶ Karel Hoch: Irsko, in: *Národ* II, 1918, č. 25, s. 313-315, 27. 6. Viz též Karel Hoch: Irsko I., II., in: *Česká revue* XII, 1918/1919, č. 1, s. 25-36, říjen 1918; č. 3, s. 147-155, prosinec 1918.

²⁷ Karel Haltmar [podepsáno: -ar.]: Naši Němci a Irsko, in: *Národní listy* LXI, 1921, č. 199, s. 3, 22. 7.

²⁸ Rev. Patrick Gannon: Bohemia and its Ulster Question, in: *Studies* VII, 1918, č. 28, s. 644-658, December.

irské číslo anglického listu *The Times* ze 4. listopadu téhož roku. Ačkoliv si Černík dal s přípravou textů hodně práce, v tiskárně byly odborné termíny v irské gaelštině a irská jména zkomoleny k nepoznání, takže výsledek jeho snažení byl v důsledku obecné neznalosti irských reálií poněkud toporný.²⁹

Navzdory stále se prohlubujícím vzájemným znalostem o obou zemích byly návštěvy konkrétních osob dosud spíše výjimkou. Koncem června roku 1920 navštívil Československo irský spisovatel Lord Dunsany (1878-1957), příbuzný Sira Horace Plunketta, aby se zúčastnil premiéry své hry *Smích bohů* a následně také všesokolského sletu. Z ohlasů na jeho návštěvu v českém tisku vyplývá, že Dunsany se aktivně účastnil propagace nové republiky v Anglii a v Americe.³⁰ Na české straně se stal první poválečným návštěvníkem Irska překladatel a milovník literárních kuriozit Edgar Theodor Havránek (1896-1964), který navštívil Irsko v druhé polovině roku 1920. Ačkoli zanechal tištěnou zprávu o svých dojmech ze země, nelze z ní o motivaci jeho cesty mnoho zjistit. Zdá se, že Havránek byl na ostrově pouze krátkodobě, protože jeho článek je spíše hutným a bleskovým – nikoli však vzrušeným – popisem impresí z Dublinu a okolí.³¹ Zároveň nelze přehlédnout Havránkův zájem o umírající jazyky Evropy, mezi nimiž byla i irština, kterou neovládal.³²

O irštinu se velmi aktivně zajímal také jazykovědec a orientalista Jindřich Entlicher (1876-1926), neboť vlastnil přední edice staroirských textů, které nakonec našly útočiště ve fondu Národní knihovny v Praze. Entlicherova záliba byla ovšem čistě lingvistická a komparativní, o irštině kvůli své nestálosti nejspíš nikdy nic nenapsal, ani z ní nic nepřeložil. Styky mezi češtinou a irštinou se však odehrávaly i velmi zprostředkovaně. Poněkud kuriózní zájem o oba jazyky měla významná francouzská filoložka Marie-Louise Sjoestedtová (1900-1941), autorka díla *Phonétique d'un parler irlandais de Kerry* (Fonetika irského jazyka v hrabství Kerry) z roku 1931, která studovala češtinu a ruštinu na francouzské škole orientálních jazyků. A nešlo

²⁹ Artuš Černík [nepodepsáno]: Irsko. I. Bájesloví, in: *Tribuna* I, 1919, č. 256, s. 7, 30. 11.; Artuš Černík [podepsáno: Čk.]: Irsko II. Folklor, in: *Tribuna* I, 1919, č. 257, s. 1, 2. 12.; Artuš Černík [podepsáno: Čk.]: Irsko. III. Výtvarné umění v Irsku, in: *Tribuna* I, 1919, č. 268, s. 4, 14. 12.; Artuš Černík [Podepsáno: A.Čk.]: Irsko. IV. Literatura. V. Divadlo, in: *Tribuna* I, 1919, č. 278, s. 4, 28. 12.

³⁰ Anonym [podepsáno: +]: O autoru hry *Smích bohů*,..., in: *Národní listy* LX, 1920, č. 182, s. 4, 4. 7.

³¹ Edgar Theodor Havránek: Napříč Irskem, in: *Tribuna* II, 1920, č. 300, s. 4, 23. 12.

³² Edgar Theodor Havránek: Jazyky, které vymírají. Skizza lingvistická a – novinářská, in: *Zlatá Praha* XLIV, 1926/1927, č. 7, s. 142-144 (spr. 146-148), 2. 12. 1926.

zde pouze o zájem komparativní, neboť Sjoestedtová strávila druhou polovinu roku 1921 v Československu, kde prohlubovala svou znalost mluvené češtiny.³³

Zajímavou postavou na poli česko-irských styků této doby byl irský slavista John Joseph Regis O'Beirne (*1887), který se sice zabýval spíše jihoslovanskými jazyky, avšak české látce věnoval dva články uveřejněné počátkem dvacátých let v časopise *Irish Monthly*. První pojednává o významu Kollárový básně *Slávy dcera* pro české obrození a druhý je věnován Zeyerově *Legendě z Erinu*, adaptaci středověkého irského příběhu o Diarmaidu a Gráinne, a jejímu zhudebnění Otakarem Ostrčillem.³⁴

Poměrně významnou událostí ve vzájemných stycích byla přednáška o vytvoření a ustavení spisovné češtiny, kterou proslovil keltolog Josef Baudiš na keltském kongresu konaném na ostrově Man roku 1921. Byl to jediný příspěvek na kongresu, jenž se netýkal keltských jazyků, ale v irském tisku měl značný ohlas, protože jeho obsah oslovil mimo jiné budoucího irského prezidenta Douglase Hydea (1860-1949), zakladatele Gaelské ligy.³⁵

Významným návštěvníkem Irska mohl být také mladý spisovatel Karel Čapek (1890-1938), ten však navzdory své touze navštívit Irsko do země nikdy nedorazil. Při své návštěvě Británie roku 1924 psal do *Lidových novin* reportážní črty o Británii, jejích keltských oblastech a přilehlých ostrovech. Čapek se o Irsko živě zajímal, ale zažíval velké obtíže při shánění literatury o ostrově, a nemohl si nevšimnout anglické hradby mlčení a rozpaků při každé zmínce o Irsku. Dozvuky občanské války v zemi a pumové atentáty jej nakonec přesvědčily, aby na ostrov nejezdil. Navzdory své nepřítomnosti v Irsku však vsunul do svých *Anglických listů* jednu kapitolu o Irsku; pojednává však spíše o vztahu Angličanů k této zemi.³⁶ Ve stejném roce

³³ Seán Ó Lúing: *Celtic Studies in Europe and Other Essays*, Geography Publications, Dublin 2000, s. 111-112.

³⁴ John J.R. O'Beirne: Slávy dcera (The Daughter of Sláva), a Czech Classic, in: *Irish Monthly* XLVIII, 1920, s. 244-253, May. John J.R. O'Beirne: Diarmuid and Grainne in Czechoslovakia, in: *Irish Monthly* L, 1922, s. 59-62, February.

³⁵ Josef Baudiš: Re-establishment of the Czech Literary Language, in: *Transactions of the Celtic Congress 1921*, Beili Glas, Swansea 1923, s. 154-160. Viz též Anonym: The Lesson of Bohemia, in: *Réalta a' deiscirt (The Southern Star)* ročník neuveden, 1921, číslo neuvedeno, s. 7, July 16.

³⁶ Karel Čapek: Listy o Irsku, in: *Lidové noviny* – ráno 32, 1924, č. 398, s. 1-2, 9. 8. Knižně Karel Čapek, *Anglické listy*, Ot. Štorch-Marien, Praha 1924, s. 82-84. K okolnostem viz též Otakar Vočadlo, *Anglické listy Karla Čapka*. JAN, Praha 1995, s. 73.

navštívil Irsko pražský student historie a velšský rodák John Emlyn Williams (*1896) a napsal reportáž o stavu země dva roky po skončení občanské války. Zvláště se zmiňuje o celkové proměně irské mentality – veselost nahradil sebezáchovný cynismus.³⁷ Následky občanské války popisuje také překladatel a budoucí propagátor irské literatury Aloys Skoumal (1904-1988),³⁸ který se zájmem o Irsko nakazil mimo jiné u staroříšského nakladatele Josefa Floriana (1872-1941), vydavatele Muškových překladů Syngeových her.

Propagace a propaganda

Od počátku 20. let se česká žurnalistika vrhla s novým elánem – a bez rakouské cenzury – do komentování nejnovějších politických událostí v Evropě. Zmnožily se a zkvalitněly i zprávy o Irsku, o němž v souvislosti se svým žurnalistickým posláním v Británii psali zejména zahraniční korespondenti a političtí komentátoři předních listů, zvláště úžasně zvědavý Alois Šašek (pseudonym Sirius) pro *Venkov*,³⁹ neúnavný korespondent František Janča (šifra -a.) pro *Lidové noviny*, slavný grafolog Robert Saudek (jako RS) pro *Prager Presse*, vnímavý Karel Haltmar (šifra -ar.) pro *Národní listy*, rutinér Stanislav Nikolau pro *Národní politiku* nebo později orientalista a znalec mezinárodní politiky Alois Musil pro *Venkov* třicátých let.⁴⁰

Výrazné zaměření na irskou politickou scénu bylo ovšem způsobeno především soudobým irským bojem za nezávislost a občanskou válkou na počátku 20. let. Když se situace v Irsku uklidnila, irská témata v českých novinách rychle prořídla. Touha dozvědět se něco o druhé straně se v těchto letech plně přesunula na irskou stranu, jelikož Češi již tehdy dosáhli všech politických cílů, k nimž používali irské dějinné paralely, a nový způsob nahlížení Irska se prosazoval jen velmi pomalu.

V Irsku byl naopak obraz českého jazykového obrození jakožto vzoru pro ochránce irské gaelštiny právě ve dvacátých letech zcela zásadní. Výjimečnost

³⁷ John Emlyn Williams: Irská otázka, in: *Československá republika* CCXLV, 1924, č. 156, s. 1, 6. 6.

³⁸ Aloys Skoumal: Cesta do Irska, in: *Akord* 1, 1928, č. 4, s. 100-105.

³⁹ Srovnej též jeho předválečný článek o irské politice – Alois Šašek: Boj Keltů v Anglii o samosprávu (Problém národa a socialismu), in: *Akademie (Socialistická revue)* XVI, 1912, č. 3, s. 103-107.

⁴⁰ Informace o těchto člancích byly čerpány z fondu Výstřižkový archiv MZV, který je uložen v Národním archivu ČR. Jejich přehled obsahuje databáze na adrese <http://ualk.ff.cuni.cz/ibibliography/index.htm>.

českého vzoru v kontextu problematiky jazyků malých národů se dá dokladovat třeba na sérii článků, které napsal roku 1925 gaelský aktivista Liam Pádraig Ó Riain (1867-1942) pod názvem *Lessons from Modern Language Movements* (Lekce z moderních jazykových hnutí), v níž z celkového počtu osmi článků zaujímá oddíl Czech Struggle (Český zápas) čtyři pokračování, a je tudíž pro autora evidentně nejdůležitějším příkladem úspěšného boje za zrovnoprávnění jazyka u malých evropských národů.⁴¹

V polovině dubna 1926 byl vyslán do Dublinu činovník londýnského konzulátu František Pavlásek, který měl od roku 1924 na starosti irskou agendu.⁴² Byl pověřen zvláštním úkolem, aby zde vyhledal kandidáta na post honorárního konzula. O své dvoutýdenní pouti dublinskými obchodnickými kruhy sepsal rozsáhlou zprávu, kde vyjmenovává nejméně dvacet různých kandidátů, které ovšem zároveň z nejrůznějších důvodů zavrhuje.⁴³ Koncem roku 1926 byl na tuto funkci honorárního konzula vybrán – patrně na doporučení Jana Masaryka – dlouholetý přítel Československa, novinář Richard John Kelly. Ten tuto nabídku a poctu přijal, ale mezi oběma stranami patrně došlo ke špatné dohodě. Česká strana si představovala, že si Kelly najme nějaké reprezentativní místnosti v centru Dublinu, protože jeho vlastní dům – jakkoli honosný – nebyl vzhledem ke své vzdálenosti od centra města pro účely konzulární služby příliš vhodný. K takovým investicím však „přítel Čechů“ ochotný nebyl, a tak se začátkem roku 1927 titulu honorárního konzula vzdal. To bylo z české strany přijato velmi nepříznivě a původce problémů byl označen spíše neoprávněně za „lakomce“.⁴⁴ Po tomto nezdaru snaha o založení levného zastupování v Irsku usnula; Kelly se stal po jistém čase honorárním konzulem Estonska.

Na jaře roku 1927 navštívila Dublin jako delegátka ženského sjezdu Milena Illová (1888-1944), aktivistka ženského hnutí, překladatelka a manželka básníka sociální poezie Rudolfa Illového. S přidělenou průvodkyní, kterou byla nejmenovaná irská revolucionářka, podnikla spolu s dalšími

⁴¹ Liam P. Ó Riain: *Lessons from Modern Language Movements*, in: *Réalta a' deiscirt (The Southern Star)* ročník neuveden, 1925, čísla neuvedena, November 28, s. 7; December 5, s. 3; December 12, s. 3; December 19, s. 2. Ke stejnému tématu srovnej též pozdější článek S. Nic Siathaig: *A Language Miracle. Compulsory Czech*, in: *Irish Independent* XXXVIII, 1929, č. 234, s. 6, October 1.

⁴² National Archives of Ireland, fond Department of Foreign Affairs, č. 318/33 1A.

⁴³ Archiv MZV, fond První sekce – konzuláty, krabice 35 (Drážďany-Dublin). Viz též Archiv MZV, fond Generální konzulát Londýn 1924-1950, krabice 5.

⁴⁴ K celé kauze viz Archiv MZV, fond První sekce – prezidium, konzuláty, krabice 35.

delegátkami výlet na královský pahorek Tara a megalitickou stavbu Newgrange v údolí řeky Boyne.⁴⁵

Koncem roku 1929 byla znovu nastolena otázka československého zastoupení v Dublinu. Československé obchodní kruhy, jejichž obrovský vývoz do Británie byl odkázán do patřičných mezí, hledaly nová odbytiště, a tak začaly apelovat na vytvoření vhodného zastoupení v blízkém Irsku. Ministerstvo zahraničních věcí se nakonec přiklonilo k řádnému zastoupení ČSR v Irsku, což odpovídalo i představám irské strany, která o honorární zastupování příliš nestála. Nakonec byl čs. konzulem v Dublinu jmenován legionář major Pavel Růžička (1887-1961), který začal hned po příjezdu mapovat situaci v irské politice a kultuře. Podle jím sepsané situační zprávy Růžička brzy zjistil, že tendence irské politiky jsou nejen protibritské, ale také protifrancouzské, a že irská politická a intelektuální scéna má velkou slabost pro Německo.⁴⁶ Jako bystrý pozorovatel chápal historické kořeny této negující protibritské orientace, ale znamenalo to naprosto jasnou neshodu se zahraniční politikou Československé republiky, která byla zase tradičně protiněmecká.⁴⁷

Počátky Růžičkovy propagace československé kultury a průmyslu v Irsku nebyly jednoduché, neboť název státu, který reprezentoval, budil neustále rozpaky.⁴⁸ Nejprve musel pochopit zemi, do které přijel. Knižní příprava evidentně nepostačovala, bylo třeba plně si uvědomit všechny souvislosti. To je dobře vidět třeba na konzulově neúspěšném pokusu vnutit irským listům nekrology Aloise Jiráska, oslavovatele husitského hnutí, které bylo pro všechny západní katolíky synonymem hereze a zavržení jednotné církve. Tady evangelík Růžička narazil na hranice svých propagandistických možností: takové texty se v irském tisku své doby ujmout nemohly.⁴⁹

Daleko úspěšnější byla jeho vystoupení o české hudbě v irském rozhlasu nebo přednášky v různých spolicích o české historii a soudobé politice země,

⁴⁵ Milena Illová: Irsko, in: *Právo lidu* XXXVI, 1927, č. 56, s. 1-2, 8. 3.; Zelený ostrov Eirean, in: *Právo lidu* XXXVI, 1927, č. 57, s. 1-2, 9. 3.; Turas na Boinne, in: *Právo lidu* XXXVI, 1927, č. 58, s. 1-2, 10. 3.

⁴⁶ Pavel Růžička: Zpráva o situaci v informační a propagační činnosti, Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8, složka Propagace čsl. literatury v Anglii.

⁴⁷ Pavel Růžička: K dějinám a vzniku irského svobodného státu, in: *Zahraniční politika* X (XI), 1931, č. 1, s. 34-46, leden.

⁴⁸ Srovnej Aodh De Blácam [podepsáno: Roddy The Rover]: A Nation of Detectives? My Problem Puzzled No One, in: *The Irish Press* III, 1933, č. 164, s. 6, July 11.

⁴⁹ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8.

s nimiž navštívil například *Dublin Writers' Club* (Dublinský klub spisovatelů) nebo dublinský *Rotary Club* (Rotariánský klub). Ještě roku 1930 navázal styk také s *Royal Dublin Society* (Královská dublinská společnost), jíž daroval několik knih o Československu pro její čítárnu, a postaral se o jejich viditelné umístění. Se stejnou institucí začal jednat o hudebních produkcích českých umělců.

V červnu 1932 se v Dublinu konal světový eucharistický kongres, kam se dostavili i přední katoličtí hodnostáři z Čech a Moravy. Ze zpráv, které posílali domů korespondenti výpravy, jasně vyplývá, že českoslovenští zástupci byli zcela ohromeni nábožností irského lidu a všeobecnou úctou ke kněžím, které se daly sotva srovnávat s domácí náboženskou vlažností. Mezi československými účastníky kongresu nalezneme mimo jiné opata strahovského kláštera Methoda Jana Zavorala (1862-1942) nebo politika Jana Jiřího Rückla (1900-1938). Nelze ovšem opomenout, že účast národní sekce na dublinském kongresu připravoval v Dublinu o dva roky dříve monsignore Alois Kolísek (1868-1931), který se však konání kongresu nedožil. Jeho bratr a účastník výpravy Karel Kolísek (1872-1947) sepsal o působení české výpravy v Dublinu obsáhlou zprávu, kterou vydával na pokračování ve svém časopise *Růže lurdská* v letech 1932-1934 a zároveň publikoval jako brožuru s názvem *Venite, adoremus! / Pojdte, klanějme se!* roku 1932. Jinak o dění na kongresu referovali další účastníci – olomoucký profesor teologie František Činek (1888-1966) v *Našinci* a Alexandr Titl v *Pražském večerníku*, zprostředkovaně pak redaktor Josef Krlín (1895-1973) v *Lidových listech*.

Ve stejném roce byl redaktor listu *The Irish Times* Robert Maire Smyllie (1894-1954) pozván prostřednictvím konzulátu na všesokolský slet do Prahy, o němž potom nadšeně referoval. Z Československa během srpna a září napsal do svého listu pod pseudonymem Nichevo (z ruského *ničevó* – To nic) celý seriál pod názvem *A Visit to Central Europe* (Návštěva Střední Evropy). Věnoval se v něm kromě Prahy také Slovensku, Bratislavě, Maďarsku a Podkarpatské Rusi, která jej uchvátila směsicí národností a babylónem užívaných jazyků.⁵⁰ Díky této návštěvě se stal ze Smyllieho nadšený příznivec Československa, který se měl osvědčit i v těžkých dobách, které teprve měly přijít.

Mezi další zájemce o českou látku se onoho roku zařadil gaelský aktivista Seán Ó Loingsigh neboli John J. Lynch, který přednášel v irské gaelštině v Dundalku o českém jazykovém obrození. Podklady pro svou přednášku a

⁵⁰ Robert Maire Smyllie [podepsáno: Nichevo]: A Visit to Central Europe, in: *The Irish Times* LXXIV, 1932 – seriál reportáží od 11. srpna do 6. září.

později i článek ovšem získal od konzula Pavla Růžičky, nikoli vlastním studiem. Součástí jeho přednášky byl i přednes gaelského překladu básně Svatoptuka Čecha *Náš jazyk*, který byl pořízen na základě překladu Paula Selvera.⁵¹

Feministka a vdova po významném pacifistovi Hanna Sheehy-Skeffingtonová (1877–1946), která navštívila roku 1932 Prahu a dostalo se jí audience u prezidenta Masaryka, celosvětově proslulého obhájce ženských práv, se zase zajímala o československé sociální vymoženosti.⁵² Ještě téhož roku o získaných poznacích a dojmech přednášela na umělecké škole v Corku. Její přednáška i následně otiskované články ovšem obsahovaly četná nedorozumění a chyby. Konzul Růžička hleděl tyto rozšiřované nesmysly korigovat tím, že Sheehy-Skeffingtonové posílal propagační brožury a knihy k vybraným tématům. Nemělo to však valného účinku, své omyly opakovala i nadále, takže to Růžička nakonec vzdal.⁵³

V lednu téhož roku vystoupilo v koncertní síni *Royal Dublin Society* Pražské smyčcové kvarteto.⁵⁴ Přijetí české hudby v jejich podání bylo velkolepé, ale podle pamětníků členové kvarteta ještě po letech vzpomínali, jak irské dámy v prvních řadách pletly svetry.

Jistý zájem o Československo projevoval také irský literární kritik a spisovatel Stephen Gwynn (1864–1950), který napsal v červenci roku 1933 článek o prezidentu Masarykovi do časopisu *The Fortnightly (Review)*. V tomto časopise také v druhé polovině třicátých let pravidelně referoval o ČSR ve své rubrice *Ebb and Flow* (Odliv a příliv) a tento zájem patrně trval i dále, neboť počátkem čtyřicátých let napsal báseň s názvem *Salute the Czechs* (Pocta Čechům), která se věnovala českému boji proti německým nacistům.⁵⁵

Tělovýchova a hudba

V květnu roku 1934 navštívila z popudu konzulátu germanistka Mary M. Mackenová za účelem studia pražskou valdštejskou výstavu. Výsledkem její

⁵¹ Seán Uí Loingsigh: An t-aiséirghe seiceach – Adhbhar dóchais do Gaedhealaibh, in: *The Examiner* CII, 1932, č. 32, příl. An Scrúduightheoir, s. 5, April 23; č. 34, příl. An Scrúduightheoir, s. 5, May 7.

⁵² *Librarians, Poets and Scholars* (A Festschrift for Donall O Luanaigh). Uspořádal Felix M. Larkin. Four Courts Press, Dublin 2007, s. 80.

⁵³ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929–1950, krabice 9, č. 124.

⁵⁴ Harold R. White [podepsáno: H.R.W.]: Prague String Quartet R.D.S. Recital, in: *Irish Independent* XLII, 1933, č. 26, s. 6, January 31.

⁵⁵ Stephen Gwynn: Salute the Czechs, in: *The Central European Observer* XVIII, 1941, č. 6, s. 65, March 15. /Převzato ze sbírky Stephena Gwynna *Salute the Valour*. Constable, London 1941./

návštěvy bylo ovšem také studium pramenů o irských účastnících vévodova zavraždění, zvláště o plukovníku Walteru Butlerovi.⁵⁶ Mackenová se zajímala i o německou menšinu a v krizovém období konce třicátých let pak podala objektivní zprávu o historii a současnosti menšinového problému v Čechách.⁵⁷

Tohoto roku se odehrála patrně nejvýznamnější kulturní výměna mezi oběma národy. Reforma – či spíše vytváření legální struktury – irské armády probíhala od počátku dvacátých let a spočívala především v zavržení zastaralých britských institucí a vytváření národního charakteru irského vojska. Jednou z věcí opravdu zralých pro reformu byla nevyhovující tělocvičná soustava. Je celkem přirozené, že se major Růžička, účastník proslulé sibiřské anabáze, stýkal kromě irských obchodních a kulturních činitelů také s kruhy armádními, a patrně jim poskytl jednoduché vysvětlení zdatnosti a odolnosti československých legionářů v jejich předválečné příslušnosti k Sokolu, největšímu tělocvičnému hnutí své doby. Na základě jím vyvolaného zájmu na irské straně byl čs. ministerstvem obrany v červenci vyslán do Irsku nadporučík dělostřelectva Josef Tichý, který pak v Irsku vedl po dva roky kurzy sokolského cvičení a šermu pro irské důstojnictvo. Absolventi těchto kurzů následně našli uplatnění na civilních školách, kde se sokolským cvikům oddával například budoucí spisovatel Eoghan Ó Tuairisc (1919-1982), autor významného irsky psaného románu *L'Attaque*.⁵⁸

Kolektivní cvičení podřízené estetickému ideálu a prováděné hudbou nalezlo v Irsku nadšené přívržence. Hudebním doprovodem irských sokolů byly nejprve české (sletové) skladby, později bylo navrženo vytvoření irských skladeb, čehož se ujal hudební pedagog z armádní školy John Francis Larchet (1884-1967), který se pravidelně stýkal s konzulem Růžičkou. Jakkoli bylo přijetí sokolské soustavy chápáno všeobecně kladně, ozvaly se ovšem také hlasy, které se celkem oprávněně ptaly, proč Irsko přijímá soustavu cizí a nevytvoří něco vlastního, třeba na základě gaelských her. Další výtkou bylo i to, že se přejímá soustava organizace „nekatolické“ s výrazně volno-myšlenkářským základem, která si navíc libuje v pohanských atributech starořeckého přebornictví.⁵⁹

⁵⁶ Mary M. Macken: Wallenstein and Butler, 1634-1934, in: *Studies* XXIII, 1934, č. 4, s. 593-610, December.

⁵⁷ Mary M. Macken: Bohemia – Czechs and Germans, in: *Studies* XXVII, 1938, č. 4, s. 605- 614, December.

⁵⁸ Máirín Nic Eoin, *Eoghan Ó Tuairisc – Beatha agus Saothar*. An Clóchomhar, Dublin 1988, s. 63. Román vyšel nedávno česky v překladu Radvana Markuse – Eoghan Ó Tuairisc, *L'Attaque*. Baronet, Praha 2007.

⁵⁹ J.J. Murphy: Physical Culture Plans – A Plea for National Principle, in: *The Catholic Bulletin* XXIV, 1934, č. 7, s. 577-584, July.

Navzdory kritickým hlasům však „česká cesta“ zůstávala i nadále působivým vzorem nejen pro obrozence a zájem o ČSR očividně narůstal. Přicházely ovšem také inspirace průmyslové, které povzbuzovaly obnovení tradičních irských odvětví. V prosinci 1934 se uskutečnila v *National Museum of Ireland* výstava českého skla a porcelánu, v jejímž pozadí bylo vyjednávání s pronacistickým ředitelem rakouského původu Adolfem Mahrem (1887-1951), jenž si v rámci svého velkoněmeckého smýšlení vymínil, že výstavy se zúčastní rovněž sudetoněmecké firmy, které by jinak nejspíš preferovány nebyly. Irské noviny nadšeně psaly o návratu sklářského umění do Irska po více jak tisíci letech.⁶⁰ Téhož roku byl pozván na přímluvu konzulátu do Irska společností *Royal Dublin Society* klavírní virtuos Rudolf Firkušný (1912-1994), který zde v listopadu uskutečnil dva koncerty.⁶¹

Roku 1935 byly irské veřejnosti s velkým úspěchem předvedeny výsledky sokolských kurzů na několika veřejných představeních s masovou účastí. První se odehrálo v dubnu ve vojenském táboře v Curraghu, druhé v září v dublinských kasárnách v Porto Bello.⁶² Přijaty byly s nadšením.⁶³ V prosinci promluvil instruktor Josef Tichý o čs. sokolské organizaci v irském rozhlase.

Následující rok byl posledním rokem působení konzula Pavla Růžičky. V únoru 1936 – v atmosféře militarizující Evropy – vystoupil konzul v irském rozhlase se vzpomínkami na svou účast v sibiřské anabázi. Jeho mise v Irsku byla zakončena velkolepou večeří na jeho počest v hotelu Shelbourne, kam se dostavilo mnoho významných osobností dublinského kulturního, politického a diplomatického světa, jimž opět vévodil redaktor Robert Maire Smyllie. Byla to vlastně přehlídka osobních kontaktů, které si Růžička vybudoval pomocí svého šarmu, hudebního talentu, pohostinnosti svého domu a kuchařského umění své manželky Svatavy, dcery předsedy senátu Václava Donáta. Za pár dní vyrazili oba manželé automobilem na zpáteční (okružní) cestu Evropou do Československa.⁶⁴

⁶⁰ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 9, č. 137.

⁶¹ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8, č. 113.

⁶² J.A.P.: Display of New Drill at Curragh Camp. Success of Sokol System, in: *Irish Independent* XLIV, 1935, č. 170, s. 11, July 16. Viz též Anonym: Sokol System of Training. Army's Display in Dublin, in: *The Irish Times* LXXVII, 1935, č. 24, 387, s. 5, September 5. Viz též český ohlas Rudolf Procházka [v obsahu podepsáno: R. P.]: Sokolská tělovýchova v Irsku, in: *Sokolský věstník* XXXVII, 1935, č. 38, s. 304-305, 9. 10.

⁶³ Srovnej oslavnou báseň Anonym [podepsáno: P.O.P.]: Sokol, in: *The Evening Mail* 1935, č. 27,591, s. 4, September 5.

⁶⁴ Svatava Růžičková-Donátová: Jižní Anglii, in: *Salon* XVI, 1937, č. 1, s. 14-15; 33, leden.

Růžičkovým nástupcem byl zvolen diplomat Karel Košťál (*1893), dřívější první tajemník čs. konzulátu v Kodani. Košťál zapůsobil hned po příjezdu příznivým dojmem na dublinské novináře a byl jimi „ocejchován“ jako znalec anglo-irské literatury. Záhy pronikl i do problematiky irských dějin.⁶⁵ Také jeho mise v Irsku byla úspěšná, a to především díky tomu, že se mu podařilo převzít Růžičkovy kontakty – zvláště přátelství R.M. Smyllieho, jehož oslovoval „Dear Bertíček“ – a navázat na některé jeho způsoby, například v hudební sféře. Košťál byl stejně jako jeho předchůdce zapálený hudebník – hrál velmi dobře na cello.

Nový konzul založil hned v prvním roce svého působení – psal se rok 1937 – hudební těleso s názvem *Karel Kostal Quartet in Chamber Music*, v němž hrála mimo jiné Maud Aikenová, manželka Franka Aikena (1898-1983), irského ministra národní obrany.⁶⁶ Kvarteto často vystupovalo v rozhlasu, kde si Košťál úspěšně udržel Růžičkovy kontakty, které mu umožnily prosadit do programu dublinského rozhlasu kromě koncertů také přednášky o Československu. Například častý návštěvník akcí čs. konzulátu, tajemník irského senátu a významný hudební vědec Donall O'Sullivan (1893-1973), přednášel 13. března téhož roku v irském rozhlasu o menšinovém problému v Československu, přičemž ve svých úvahách stál jednoznačně na straně Čechoslováků.⁶⁷

Rok před mnichovskou katastrofou prodává v Čechách hrabě irského původu Edward Taaffe (1898-1967) kvůli finančním problémům panství Nalžovy (něm. Elischau), získané kdysi jeho předky díky účasti na zavraždění Valdštejna, a stěhuje se natrvalo do Irska. Knihy jeho otce, bývalého ministerského předsedy Rakouska-Uherska, skončily v Zinkově aukci, díky čemuž byl vytvořen jejich soupis.⁶⁸ Rodinný archiv se naštěstí podařilo z aukce vyjmout, ale dodnes zůstává nezpracován. Taaffe byl po svém návratu do Irska navrhován jako kandidát na irského prezidenta.

⁶⁵ Karel Košťál: Irsko a Velká Británie, in: *Zahraniční politika* XVII, 1938, č. 6/7, s. 217-230.

⁶⁶ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8, č. 114. Pozůstalost Franka a Maud Aikenových je uložena v archivu University College Dublin.

⁶⁷ Pro obsah přednášky viz Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 9, č. 128.

⁶⁸ Bohumír Lifka a Karel Zink: *LI. knižní aukce z knihovny hraběte Edvarda Taaffa a dvou jiných významných sbírek. 14., 15. a 16. března 1938, Hotel Beránek, Král. Vinohrady*. Karel Zink, Praha 1938.

Největší přímluvce československé věci v Irsku šéfredaktor Robert Maire Smyllie pobýval v listopadu a prosinci roku 1937 opět v Československu. Jakkoli jeho reportáže z ČSR začínají popisem zármutku Čechů nad skonem prezidenta Masaryka, tentokrát nebyl jeho cílem vyspělý západ země, ale výhradně část nejvýchodnější, Podkarpatská Rus. Odtud psal pod pseudonymem Nichevo pro *The Irish Times* seriál reportáží s názvem *Carpathian Contrasts* (Podkarpatské kontrasty), v nichž se věnoval zvláště chudým Slovákům a Rusínům a také postavení Židů a Cikánů. Smyllie několikrát překročil hranice do Rumunska a do Polska, přičemž si kladl zajímavé otázky po budoucnosti regionu.⁶⁹ Celý seriál vyšel souborně – s český psaným věnováním Pavlu a Svatavě Růžičkovým – v únoru následujícího roku jako jeden z prvních reportážních separátů daného listu.⁷⁰

Druhý rok Košťálovy služby byl rokem počínající mnichovské krize, která byla v Irsku – na rozdíl od ostatního západního světa – chápána velmi specifickým způsobem. Jednak zde československá věc měla velké množství příznivců v tisku, jednak byla část irské inteligence vyléčena z koketérie s německým fašismem čistou uvnitř nacistické strany, tzv. Nocí dlouhých nožů, a jestli někteří zastávali proněmecké stanovisko i nadále, bylo to spíše z důvodů tradiční negace britské politiky. Ve chvíli, kdy se britské a německé „zájmy“ sjednotily, dostalo se irské žurnalistice prostoru ke svobodomyšlnému uvažování o středoevropských problémech, a ta si pochopitelně zvolila stranu malého národa. Navíc britská podpora menšinových zájmů musela znít právě v Irsku vzhledem k historickým zkušenostem velmi falešně. Ostatně i mnohé dopisy zasílané do anglického listu *Manchester Guardian* ironizovaly britskou snahu o dozorování menšinové politiky s tím, že by Češi měli někoho vyslat do Ulsteru, aby si tam posvítil na menšinovou politiku Británie.

Podivuhodnou tečkou roku 1938, tohoto přelomového roku českých dějin, bylo vystoupení České filharmonie pod taktovkou Rafaela Kubelíka dne 12. listopadu v dublinském *Theatre Royal* na akci *International Celebrity Concert*.⁷¹ Po koncertě se s Kubelíkem setkal irský hudebník John Francis Larchet. V Dublinu se tehdy jako dopisovatel *Lidových novin* objevil mladý spisovatel Jiří Mucha (1915-1991), syn malíře Alfonse Muchy. Jeho „referát o

⁶⁹ Robert Maire Smyllie [podepsáno: Nichevo]: *Carpathian Contrasts*, in: *The Irish Times* LXXIX, 1937, č. 25069, s. 4, November 15. až *The Irish Times* LXXIX, 1937, č. 25,101, s. 4, December 22.

⁷⁰ Robert Maire Smyllie [podepsáno: Nichevo]: *Carpathian Contrasts*. *The Irish Times*, Dublin 1938.

⁷¹ Harold R. White: *Kubelik Showed Mature Artistry. Fine Performance by Czech Orchestra*, in: *Irish Independent* XLVII, 1938, č. 271, s. 9, November 14.

koncertě“ je ovšem beznadějně utopen v depresi nad zradou spojenců a rozbitím územní celistvosti Československa.⁷² Česká filharmonie vzbudila u irských recenzentů nadšení, Mucha však s trpkostí poznamenává, že česká hudba sice svět oslovila, ale československá demokracie nikoli.

Protektorát a neutralita

Po připojení druhé republiky k německé říši 15. března 1939 byl Karel Košťál jedním z mála čs. diplomatů, kteří nevydali své úřadovny říšským vyslancům. Košťál nejprve informoval irské Ministerstvo zahraničních věcí, že ukončuje činnost, ale pak si všechno rozmyslel, a oznámil irským představitelům, že pokračuje v činnosti. Jelikož Irsko zaujalo vůči nastávajícím evropským bojům přísnou neutralitu, která obnášela také vynikající vztahy s Německem, nebylo irským politikům zachování čs. konzulátu moc příjemné. Irsko sice konzulát i nadále uznávalo, ale konzulovo jméno se nesmělo objevit v novinách a čas od času se vládní úředníci pokusili oklestit Košťálova diplomatická práva. Když se ale konzul ozval, všechny problémy se vždy vyřešily. V této atmosféře se dalo pokračovat v kulturní a politické propagaci československé věci jen těžko. Košťál stejně jako všichni Čechoslováci v exilu musel čekat, až se evropský konflikt rozvine naplno a události přinutí Evropany k tvrdším postojům vůči Německu. Mezitím alespoň udržoval styky s významnými žurnalisty⁷³ a vyzvídal na člence kvarteta Maud Aikenové, manželce ministra národní obrany, informace ohledně stanoviska irské vlády k nátlaku Británie a Spojených států na zrušení neutrality a pak o nich informoval Edvarda Beneše v Londýně.⁷⁴

Za významné události na poli česko-irských styků v období irské neutrality je třeba považovat mimo jiné to, že v létě roku 1941 inscenoval irský režisér Walter Macken (1915-1967) v proslulém galwayském divadle *An Taibhdhearc* Čapkovu *Bílou nemoc* v irském překladu Buadhaca Toibina. Roku 1942 navštívil ministr čs. exilové vlády Jan Masaryk (1886-1948) belfastskou výstavu čs. armády v Británii, na *Queen's University* pronesl přednášku o československém příspěvku evropské civilizaci a poté obdržel

⁷² Jiří Mucha: Z Nového světa v Irsku, in: *Lidové noviny* XLVI, 1938, ranní, č. 577, s. 6, 16.11.

⁷³ Kees Van Hoek: The Czechoslovak Consul, in: Kees Van Hoek: *Diplomats in Dublin*. Talbot Press, Dublin 1943, s. 103-106.

⁷⁴ Archiv MZV, fond Londýnský archiv 1939-1945, krabice 117.

čestný doktorát, jehož udělení bylo výrazně podpořeno belfastskou *Masaryk Society*. Při této příležitosti Masaryk vzpomínal na své první setkání s irskými dělníky před 35 lety ve Spojených státech. Vedle Masaryka v Belfastu přednášeli také Ladislav Feierabend o českých zemích za nacistického režimu a Jaroslav Císař o evropanství T.G. Masaryka.⁷⁵ Ještě v roce 1942 přednášel také páter Antonín Veselý (*1912) v dublinském *Irish Institute of International Affairs* (Irský ústav pro mezinárodní záležitosti) na téma poměr státu a církve v Československu. Měl tu promluvit i monsignore František Hála (1893-1952), ministr československé exilové vlády, ale zlomil si na schodech konzulátu nohu, takže jeho příspěvek nakonec četl Veselý.

Od ledna 1942 se prostřednictvím konzulátu vyjednávalo o uvedení hry *Ze života hmyzu* (The Insect Play) bratří Čapků v dublinském *Gate Theatre*, pochopitelně v překladu Paula Selvera.⁷⁶ Ve stejném roce zhudebnil vedoucí orchestru v *Abbey Theatre* a skladatel Frederick May (1911-1985) báseň Jaroslava Kvapila Rozhovor, jejíž překlad převzal ze Selverova výboru *Anthology of Modern Bohemian Poetry* (Antologie moderní československé poezie) z roku 1912. Jak vysvítá z válečné korespondence čs. konzulátu v Dublinu, nemělo patrně zůstat u jedné básně, protože May se chystal navštívit Selvera v Anglii, aby získal svolení k použití dalších překladů z jeho antologie. Není ovšem jasné, zda k tomu nakonec došlo, neboť Kvapilova báseň zůstává jedinou skladatelovou zhudebněnou českou básní, která byla zveřejněna.⁷⁷

V březnu roku 1943 bylo v dublinském *Gaiety Theatre* uvedeno na jeviště drama Flanna O'Briena (1911-1966) s názvem *Rhapsody in Stephen's Green* (Rapsodie ve Svatoštěpánském parku), osobitá adaptace hry bratří Čapků *Ze života hmyzu*.⁷⁸ Impuls k adaptaci hry dal O'Brienovi režisér divadla *Gate Theatre* Hilton Edwards, který mu dodal anglický překlad Paula Selvera a poté spolu se svým uměleckým partnerem Micheálem Mac Liammóirem hru uvedl v divadle *Gaiety*.⁷⁹ Je paradoxem osudu, že přibližně ve stejné době tajně překládá Josef Čapek (1887-1945), druhý ze dvou autorů hry, v koncentračním táboře Sachsenhausen báseň irského básníka Jamese

⁷⁵ Archiv MZV, fond Londýnský archiv 1939-1945, krabice 364.

⁷⁶ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8, č. 107.

⁷⁷ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 8, č. 116.

⁷⁸ Flann O'Brien (Myles na gCopaleen): *Rhapsody in Stephen's Green. The Insect Play*. Edited, with introduction and notes by Robert Tracy. Lilliput Press, Dublin 1994.

⁷⁹ Anthony Cronin, *No Laughing Matter: The Life and Times of Flann O'Brien*. Grafton Books, London 1989, s. 149.

Stephense o Svatoštěpánském parku a také Joyceovy básně ze sbírky *Komorní hudba*.⁸⁰

V listopadu roku 1944 se uskutečnila návštěva Jana Masaryka v Dublinu za účelem proslovení přednášky na *Trinity College*. Přednášky se měly původně konat dvě, ale druhá z nich, která měla zaznít v *Irish Institute of International Affairs*, byla irskou vládní cenzurou zakázána. To vyvolalo vleklou diskusi v denním tisku i na půdě parlamentu, jestli se to s tou cenzurou už trochu nepřehání, a celá věc se stala předmětem vnitropolitického boje.⁸¹ Na základě této události se rozšířila legenda čs. emigrantů, která pravila, že Masaryk musel na první přednášce říci něco závadného, tj. něco proti irské neutralitě. Je velmi pravděpodobné, že se nic takového nestalo, protože konzul Košťál přesvědčivě dokládá, že irský premiér de Valera se s Masarykem po přednášce přátelsky bavil a byl zcela neobvykle srdečný a veselý. Tato málo srozumitelná a léta nevysvětlená aféra je pro irskou politiku první poloviny čtyřicátých let velmi příznačná. Britský přidělenec v Irsku John Maffey (1877-1969), který působil v Dublinu od roku 1939, Košťálovi v osobním rozhovoru, jehož průběh je rekonstruován v Košťálově *Návštěvní knize*, vysvětlil, že zákaz druhé přednášky nebyl namířen proti Masarykovi. Daleko spíše šlo o vnitrostátní vyřizování účtů mezi de Valerou a jeho nepřáteli z *Irish Institute of International Affairs*, které se odehrávalo v tisku a na parlamentní půdě.⁸²

Ve stejném roce navštívil severoirský Belfast básník Viktor Fischl (1912-2006) jako doprovod Ladislava Feierabenda, exilového ministra financí. Fischlovi, který byl v té době sekretářem československého *PEN klubu*, byla zdejšímu ústředím uspořádána oficiální recepce, kde se mu dostalo velkolepého uctění. Při této příležitosti byl Fischl předsedou místní organizace počastován slavnostním přípitkem v češtině, který mu před časem poradil Jan Masaryk. Znění „přípitku“ bylo pro Fischla šokující a nepublikovatelné.⁸³

V Protektorátu Čechy a Morava se po celé období války o Irsku hojně psalo, protože to bylo jedno z povolených témat. Z počátku byly některé články o irském odporu vůči Británii motivovány zlomyslností založenou na

⁸⁰ James Stephens: *Stephenova zelenost*; James Joyce: *Komorní hudba*; James Joyce: *Přistálých vojsk*. Přeložil Josef Čapek. In: Josef Čapek, *Oheň a touha (Básně a překlady z koncentračního tábora)*. Odeon, Praha 1980, s. 259-261.

⁸¹ Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 10, č. 165.

⁸² Archiv MZV, fond Návštěvní kniha Zastupitelského úřadu Dublin 1937-1947.

⁸³ Viktor Fischl: *Hovory s Janem Masarykem*. Česká expedice / Riopress, Praha 1996, s. 99-100.

pohrdání zbabělými Spojenci,⁸⁴ ale pod vlivem pro Německo čím dál horší situace se stalo toto téma nakonec jedním z mála možných zahraničních předmětů zájmu. Jak se tisíciletá říše scvrkávala, docházelo k mizení a podvazování (zvláště geografických) témat, takže nakonec nezůstalo moc „neutrálních“ zemí, o nichž by se vůbec dalo psát. Zprávy o tom, jak Irsko úspěšně hájí svou neutralitu, byly v protektorátním tisku tak časté, že to vedle upravovaných zpráv z bojiště působí, jako kdyby osud Říše závisel právě na této zemi. Jistá vazba mezi těmito státy ovšem nebyla pouze německou projekcí, jestliže ministerský předseda Éamon de Valera a tajemník ministerstva zahraničních věcí Joe Walshe kondolovali německému vyslanci v Dublině ke smrti Adolfa Hitlera a konzul Košťál hlásil v květnu 1945 z Dublinu do Londýna, že město ovládla podivná poráženecká atmosféra a několik vyvěšených spojeneckých vlajek se stalo podnětem k výtržnostem.⁸⁵

Západ a Východ

V březnu posledního válečného roku se konzul Košťál dostavil na irské Ministerstvo zahraničních věcí, kde během delšího rozhovoru s tajemníkem Walshem prohlásil, že českoslovenští představitelé hodlají povýšit dublinský konzulát na vyslanectví.⁸⁶ Interní komentář této události od jeho protějšku – jakkoli příznivý tomuto návrhu – je zdrcující a zároveň typický pro svou dobu. Walshe píše jinému úředníkovi na ministerstvu, že to bude jistě zajímavá situace, protože Československo bude první „komunistickou zemí“, se kterou bude mít Irsko diplomatické styky na takové úrovni.⁸⁷ Ve své „prorocké“ a „neoprávněné“ zaujatosti měl Walshe nakonec pravdu, protože Československo se už od košického vládního programu řítilo do katastrofy číslo dvě. Zatímco mnozí propadali euforii nad poválečným uspořádáním Evropy, zuřiví antikomunisté měli výhodu velkého předstihu... Neustále omílaná idea Československa jako mostu mezi Východem a Západem se nekonala.

⁸⁴ Srovnej změněné akcenty ve dvou článcích o Irsku od téhož autora. František Bauer: Tvrdý irský oříšek, in: *Národní politika* LV, 1937, č. 206, s. 3, 30. 7.; František Bauer: Irsko – tvrdý oříšek, in: *Národní politika* LVIII, 1940, č. 319, s. 1, 16. 11.

⁸⁵ Archiv MZV, fond Londýnský archiv 1939-1945, krabice 117.

⁸⁶ Srovnej Košťálovu zprávu z 9. 4. 1945. Archiv MZV, fond Zastupitelský úřad Dublin 1929-1950, krabice 1.

⁸⁷ Dopis z 9. března 1945. National Archives of Ireland, fond Department of Foreign Affairs, č. 318/33 1A.

Poválečná Evropa měla v prvních letech jiné starosti než pěstovat vzájemné kulturní styky, takže v následujícím období došlo ke značnému útlumu kulturní výměny. Přesto se objevilo několik zajímavých počinů. Prvním z nich byl obsáhlý článek ulsterského obrozence Cathala O'Byrnea o irských františkánech v Praze uveřejněný v květnu 1945 v Severním Irsku. Kromě mnoha známých skutečností v něm autor zmiňuje, že rukopis irského díla o mši od Geoffreya Keatinga (1570-1649), který je uložen v knihovně *Maynooth College*, byl zapsán roku 1663 v Praze v Čechách (*a bPraga 'san mBohemia*) františkánem Henrym MacArdlem.⁸⁸ Pozoruhodný je též článek Michaela J. Murphyho (1913-1996) o českém ochotnickém divadle publikovaný v červnu 1946, protože upozorňuje na nové možnosti vzdělávání a kulturní aktivizace irského lidu.⁸⁹ O českém profesionálním divadle psal zase v červenci 1947 filmový režisér Liam O'Laoghaire (1910-1997), který navštívil Československo těsně před válkou a dopisoval si s divadelním režisérem Emilem Františkem Burianem (1904-1959).⁹⁰ Z politického hlediska jsou velmi zajímavé komentáře vojenského analytika listu *The Irish Times* a kapitána irské armády B. Petersena uveřejněné počátkem roku 1946, protože se v nich rozebírá neblahý sovětský vliv na Československo.⁹¹

Koncem května 1947 byl československý konzulát povýšen na vyslanectví. Brzy poté Karel Košťál rezignoval na svou funkci a vrátil se do vlasti. Na jeho místo byl po jistých obtížích – veto ministra Františka Hály – jmenován opět Pavel Růžička, který následně přijel do Irska spolu se svou manželkou a neteří.⁹² Další emigrantskou legendou bylo velkolepé přijetí, jehož se Růžičkovi dostalo při předávání pověřovacích listin na Dublinském hradě. Růžička byl v Irsku bezesporu oblíben, ale šlo spíš o to, že v této době už Irsko směřovalo k úplné samostatnosti (vyhlášení republiky), a jeho představitelé si

⁸⁸ Cathal O'Byrne: Prague and Ireland, in: *The Irish News* 1945, č. 24,728, s. 2, 23.5.

⁸⁹ Michael J. Murphy: The Czech Amateur Theatre, in: *The Irish Press* XVI, 1946, č. 150, s. 4, June 25.

⁹⁰ Liam O'Laoghaire: The Theatre of Czechoslovakia, in: *The Irish Press* XVII, 1947, č. 179, s. 4, July 29. Irský žurnalista obdivuje české umění, in: *Národní listy* LXXVIII, 1938, č. 115, s. 2, 27. 4. Viz také stať Liama O'Laoghaire Drama v Irsku, in: *Program D* 39, 1938/1939, sv. 2, s. 77-80, 29. 11. 1938. Přeložila Zdenka Münzerová.

⁹¹ B. Petersen [podepsáno: B.P.]: Soviet Influence Retards Czechoslovak Revival, in: *The Irish Times* LXXXVIII, 1946, č. 27,619, s. 2, February 1.; B. Petersen [podepsáno: B.P.]: Czechoslovakia's Quick Recovery Will Benefit Europe, in: *The Irish Times* LXXXVIII, 1946, č. 27,676, s. 2, April 9.

⁹² Srovnaj dopis Jana Masaryka Františku Hálovi ze dne 25. dubna 1947, Národní archiv – Chodovec, fond: Londýnský archiv 1939-1945, inv. č. 142.

chtěli vychutnat každou příležitost, kdy mohli dát tuto skutečnost najevo. Sláva a okázalost byly cíleny do vlastních řad, byla to de Valerova oslava blízké nezávislosti Irska. Jak bylo zdůrazněno ve všech novinách, bylo to při této příležitosti poprvé, kdy byly nástupní a uvítací řeč proneseny ve dvou jazycích pro většinu lidí v Irsku nesrozumitelných, tj. v češtině a irštině.⁹³

V době Růžičkova jmenování přijela do Dublinu skupina čs. lékařů, kteří se zde účastnili mezinárodního kongresu gynekologů a porodníků. Lékaři se zde seznámili se soudcem Nejvyššího soudu T.C. Kingsmillem Moorem (1893-1979), který měl rozsáhlé znalosti o Československu, a také se slavným irským pediatrem Robertem Collisem (1900-1975), který měl úzké kontakty s českými lékaři a po válce adoptoval dva československé sirotky maďarského původu.⁹⁴ Collis přivezl děti do Irska z koncentračního tábora v Bergen-Belsenu, kde pomáhal v rámci akce Mezinárodního červeného kříže. Edit (*1937) a Zoltán (*1939) Zinnovi v Irsku nakonec zůstali, třebaže Collis vyhledal jejich příbuzné na Slovensku.⁹⁵ Pomoci osiřelým dětem ve Střední Evropě se účastnila řada dalších irských lékařů, především blízká přítelkyně Roberta Collise, novinářka, nacionalistická historička a spisovatelka Dorothy Macardleová (1899-1958). Macardleová těsně po válce dohlížela na distribuci irské vládní pomoci v Evropě a v rámci této činnosti přijela i do Československa. Poté věnovala téměř celou jednu kapitolu své vlivné studie o dětech postižených válkou, *Children of Europe*, vyvraždění Lidic nacisty v odvetě za atentát na Reinharda Heydricha.⁹⁶

Ve stejném měsíci navštívil Dublin esperantista a jmenovec slavného českého archeologa Jan Filip (1911-1971), katolický kněz a profesor

⁹³ Protokol Růžičkovy cesty Dublinem a jeho přijetí na Dublinském hradě viz National Archives of Ireland, fond Department of Foreign Affairs, č. 318/50.

⁹⁴ Josef Lukáš: Mezinárodní kongres gynaekologů v Dublinu, in: *Československá gynaekologie* XII/XVI, 1947, č. 10, s. 367-372.

⁹⁵ Robert Collis: *To Be a Pilgrim*. Secker and Warburg, London 1975, s. 101-227. Viz též Robert Collis: Work in Progress, No. 3., in: *The Bell* XI, 1946, č. 5, s. 947-959, February. K dalším osudům židovských sirotek viz vzpomínky Zoltán Zinn-Collis (and Alicia McAuley), *Final Witness*. Maverick House, Dunshaughlin, Co. Meath 2006. Srovnej též zmínku v knize Christy Brown, *Moje levá noha*. Zvon, Praha 1993, s. 146, k níž Collis napsal r. 1954 předmluvu.

⁹⁶ Dorothy Macardle: *Children of Europe. A Study of the Children of Liberated Countries: Their War-time Experiences, Their Reactions, and Their Needs, with a Note on Germany*. Victor Golancz, London 1949. Viz Luke Gibbons: Prefiguring the Past: Re-imagining the Archive in Irish Studies, in: *The Future of Irish Studies: Report of the Irish Forum*. Uspořádala Christina Hunt Mahony a kol. Centre for Irish Studies, Charles University / Irish Forum, Praha 2006, s. 68-72.

náboženství, který byl do Dublinu pozván místní ligou katolických esperantistů, aby zde v esperantu přednášel o Československu. Jelikož se jeho příjezd opozdil, k přednáškám nakonec nedošlo a Filip byl nucen vbrzku odjet (podle plánu) do Anglie a do Holandska. Nicméně, navzdory svému krátkému pobytu navázal četné styky s místními esperantisty a u některých z nich vzbudil nebo prohloubil zájem o Československo. Sám zmiňuje významnou postavu irského esperantského hnutí Lorcána Ó hUiginnna (1910-1985), který byl stenografem v irském parlamentě, a v letech 1937-1939 měl v *Radio Éireann* pořad v esperantu určený pro celou Evropu.⁹⁷

V lednu tragického roku 1948 navštívil Dublin operní tenor Walter Janowitz. Hrdina bojů v severní Africe přijel do města spolu se svou manželkou jménem Ada Morrans, rodačkou z Athy v hrabství Kildare, aby poznal její rodnou zemi. V polovině února zavítala do Československa irská spisovatelka Elizabeth Bowenová (1899-1973), které se navzdory politicky dusné atmosféře dostalo velké publicity. Kromě Prahy navštívila také Moravu, zvláště Brno, kde se setkala se spisovatelem z *Kola moravských spisovatelů*.⁹⁸

Když došlo v únoru ke komunistickému převratu, vyslanec Pavel Růžička se jako bývalý legionář – vybaven vzpomínkami na sovětské Rusko – velmi rychle zorientoval v situaci, svolal tiskovou konferenci, kde jasně vyjádřil, co se v Praze děje, a prohlásil, že komunistům sloužit nebude. Zabalil archiv zastupitelstva a poslal jej na adresu londýnského vyslanectví. Komunisté se jej pokoušeli nalákat zpět do republiky vidinou důchodu, a když neuspěli, zabavili mu veškerý majetek. Nato Růžička okupoval budovu vyslanectví a v reakci na konfiskaci svého majetku zabavil nábytek na vyslanectví. Komunisté žádali nápravu po irské vládě, ale irští představitelé věc sabotovali s ohledem na vyhoštění papežského nuncia z Československa, a dokonce nepřipustili udělení víz „likvidátorům“ vyslanectví.⁹⁹ Kauza se zabaveným nábytkem se táhla až do roku 1949, kdy agendu pro Irsko převzal překladatel a propagátor irské literatury Aloys Skoumal, který tou dobou působil jako kulturní přidělenec v Londýně.¹⁰⁰ Roku 1950 komunisté snahu znovu ovládnout vyslanectví vzdali a zastupitelství v Dublinu zrušili.

⁹⁷ Jan Filip: Poznámky z Irska, in: *Štít* III, 1947, č. 32, s. 1, 31. 7.

⁹⁸ K tiskové konferenci viz Anonym [podepsáno: č.]: Miss Bowen mezi novináři, in: *Obrana lidu* II, 1948, č. 36, s. 5, 12. 2. Pro rozhovor viz Anonym [podepsáno: K.]: Zájem irské spisovatelky o moravský venkov, in: *Zdar* IV, 1948, č. 39, s. 4, 15. 2.

⁹⁹ National Archives of Ireland, fond Department of Foreign Affairs, č. 318/33 1A.

¹⁰⁰ Dagmar Blümlová: Tolik záští a tak málo prostoru! Irsko Aloyse Skoumala, in: *Dějiny a současnost* XXVIII, 2006, č. 2, s. 24-27.

Pachut'

Smutným epilogem česko-irských styků v první polovině dvacátého století je seznam československých příslušníků žijících v Irsku, zaslaný předsednictvu Oblastního sboru Rady svobodného Československa v Londýně Pavlem Růžičkou.¹⁰¹ Slibné základy česko-irských styků měly být kulturně i hospodářsky zmrazeny na skoro padesát let. Manželé Růžičkovi, kteří se v Dublinu pro další desetiletí stali zosobněním všeho českého, se živili díky kuchařské dovednosti paní Růžičkové výrobou kontinentálních lahůdek pro obchod *Magill's* (Oriental and Continental Foods), který se nalézal mezi ulicemi Grafton Street a Clarendon Street. Růžičkovi se stali exulanty a po tom, co se úspěšně budovalo padesát let, zůstala pouze zvláštní chuť dějinného zmaru. Styky mezi oběma zeměmi se měly obnovit až začátkem devadesátých let na zcela novém základě.

¹⁰¹ Dopis z 26. července 1950. Zlomek Růžičkovy pozůstalosti v soukromém vlastnictví.